# MAATSCHAPPIJ & ECONOMIE

## MAATSCHAPPELIJKE TRENDS

Er zijn in de loop van de laatste decennia een aantal verschuivingen zichtbaar in de samenleving.

- van bezit naar delen ('owning' naar 'sharing')
- van producten naar diensten
- van 'analoge' naar 'digitale' oplossingen
- van dispersief (vb. fossiele brandstoffen) naar circulair (hernieuwbaar)
- van competitief naar coöperatief (samenwerkend)
- ...

Sommige trends beïnvloeden en versterken elkaar.

Economieën kunnen mengvormen ontwikkelen.
Bvb. Een coöperatie (naar ICA-principes) kan elementen van de 3 principes (ruil, herverdeling en wederkerigheid) integreren.
In deze flexibiliteit en aanpasbaarheid ligt een fundamentele kracht van een coöperatie.

## TRANSACTIES

Goederen en diensten, hulpbronnen, ....
kunnen verdeeld worden volgens 3 principes :

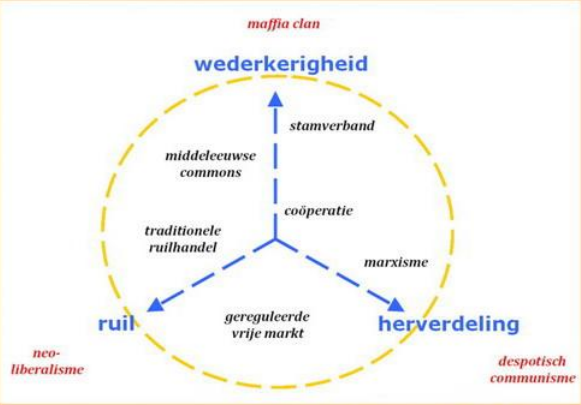


*(figuur naar: Karl Polanyi)*

**1- RUIL :**

Waardevolle zaken worden geruild. Rechtstreeks, of via schelpjes, geld, schuldbrieven, enz. Bvb. liberale markteconomie (doorgeschoten: neoliberale economie).

**2- HERVERDELING :**

Waardevolle zaken / middelen worden zoveel mogelijk gelijk verdeeld door een overheid of andere regulerende instantie. Bvb. de communistische economie (doorgeschoten: despotische herverdeling).

**3- WEDERKERIGHEID :** (of reciprociteit)

Waardevolle zaken zijn vrij beschikbaar, worden gegeven en ontvangen zonder directe 'betaling' te verwachten. Bvb. in geïsoleerde samenlevingen (regenwoud) of beperkte collectieven (familie, stam, vereniging), of zelfs in ruimere context met de idee: "give it forward".en op kleine 'clan')

## COMMONS

= Drie elementen:
1. Een gemeenschap (commonners)
2. die gemeenschappelijke hulpbronnen (commons)
3. via een aantal waarden en regels beheert (commoning)
Zij doet dit om deze hulpbronnen te verduurzamen, met open toegankelijkheid.

Dit betreft dus organisatievormen, niet winstgedreven, collectief beheerd, met aandacht voor gebruikswaarde, sociale nood, wederkerigheid, solidariteit, gedeelde toegankelijkheid voor allen, blijvend gevrijwaard.
Kortom allerlei burgerorganisaties/instellingen voor collectieve actie.

Hulpbronnen waarover commons kunnen gaan:

**Natuur:** Globale commons (zon, lucht, water, ...) ; Levende organismen (dieren, planten, ...) ; ...

**Cultuur:** Taal ; Kennis (wetenschappen, wiskunde, ...) ; Kunst (muziek, dans, sprookjes, ...) ; Tradities (feesten, kledingstijl, gebruiken, ...) ; Internet, shareware ; ...

**Gemeenschap:** Infrastructuur (wegen, scholen, musea, bibliotheken) ; Maatschappelijke voorzieningen (sociale zekerheid, gezondheidszorg, veiligheid, ...) ; Structuren (politieke instellingen, wetten, geld, ...) ; Vakantie ; Ruilen en delen (rommelmarkten, ...) ; ...

## SCHAAL & (DE)CENTRALISATIE

van beheer, winst, werkingsgebied, ...

Deelinitiatieven voor sociale winst:

- **LOKAAL**
  met een lokale collectiviteit *(vb.: autodelen, zwerfboekenkast in een wijk ; ruimte en toestellen in cohousing ; speeltuigen in gedeelde tuinen, food swaps ... ;*
- **BOVENLOKAAL**
  met een afgebakende ruimere collectiviteit *(vb. transition town)*
- **GLOBAAL**
  met de wereld *(vb.: couchsurfing ; 'copyleft' of 'collective commons', zoals wikipedia, TEDx, enz ; shareware programma's, zoals Linux, Ubuntu, e.d.)*

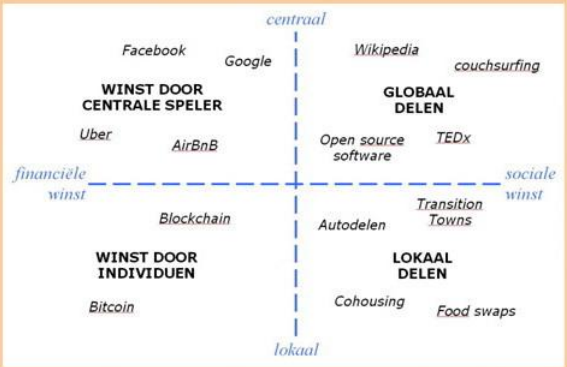


*(figuur naar : *Michel Bauwens & Vasilis Kostakis)*

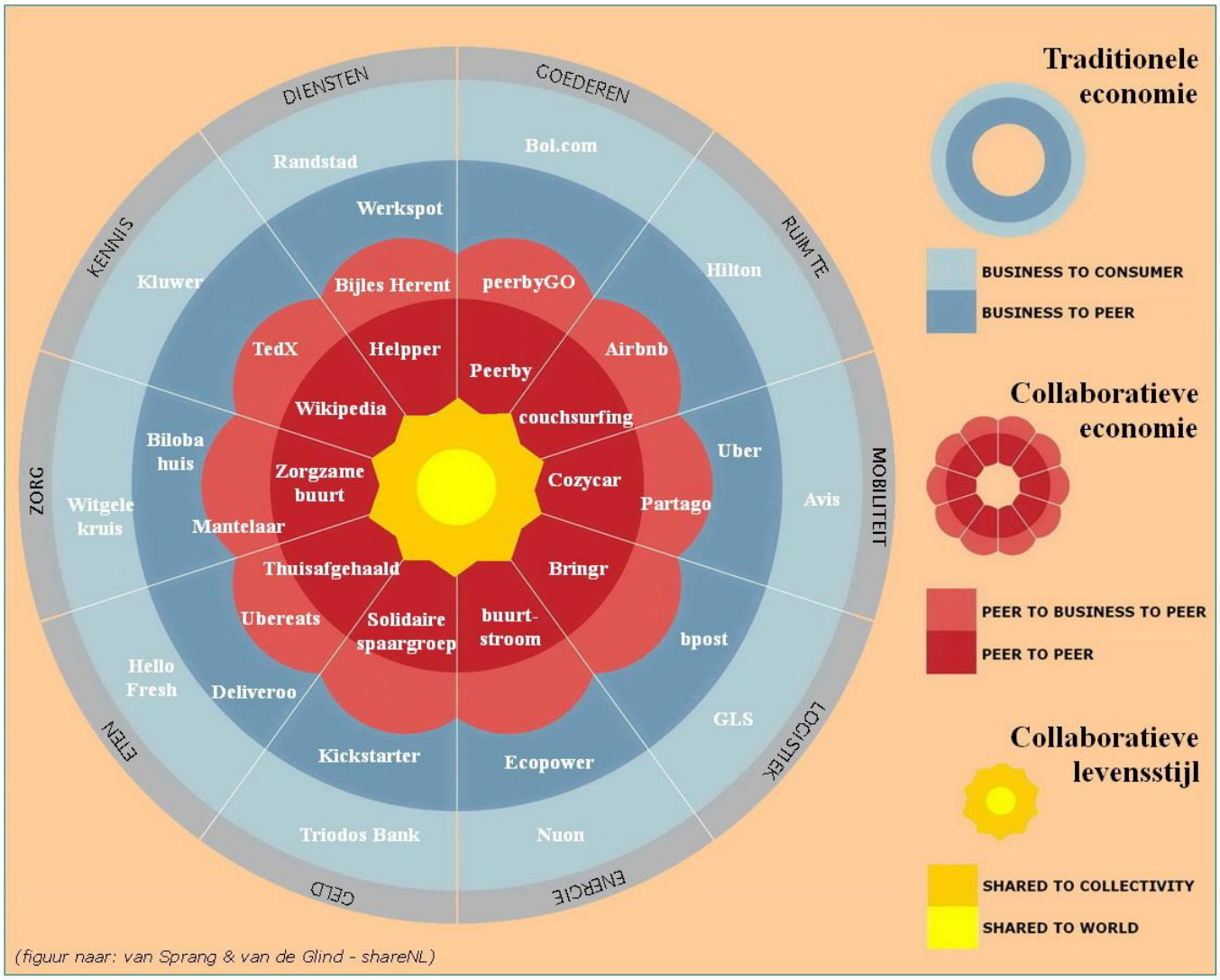


*(figuur naar: van Sprang & van de Glind - shareNL)*

# MARKT

**1. Commerciële economie**

- Winstgedreven
- Gereguleerd (minder of meer)
- Vraag-gestuurd versus Aanbod-gestuurd

**2. Collaboratieve economie**
**(of coöperatieve of samenwerkende)**

**WAT:**

a- Productie door netwerken
b- Consumptie (gebruik, distributie, toegang) :
van ruimte, goederen, geld, enz ...
* gelijktijdig: betere benutting, poolen, ...
* achtereenvolgens: hergebruik, reparatie, geven, ...
* afwisselend: tijdelijk gebruik, lenen, delen, ...
c- Financiering door netwerken
d- Educatie : informatie, vorming, scholing, ...

**TUSSEN WIE:**

1) B2C : Business to Consumer
= van bedrijven naar de consument
(vb. Uber (taxi), Airbnb (logeernetwerk), ...
2) B2B : Business to Business = tussen bedrijven
3) **P2P** : Peer to Peer = tussen personen
(zie: deeleconomie)

**3. Collaboratieve levensstijl**

Rechtstreeks met een afgebakende groep, op basis van vertrouwen en netwerk (vb.: zwerfboekenkast in een wijk ; werkruimte met materiaal in een cohousing; speeltuigen in gedeelde tuinen, ...)

# DEELECONOMIE

sharing economy, peer economy)
**= PEER TO PEER ECONOMY**,
Dit is, binnen de coöperatieve economie,
het deel dat tussen personen rechtstreeks gebeurt,
tussen gelijken.

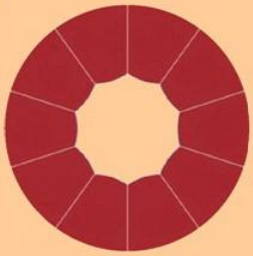

Met het oog op een betere benutting van de middelen :

- Ruimte *(vb.: Couchsurfing)*
- Goederen *(vb.: Peerby)*
- Kennis *(vb.: Wikipedia)*
- Zorg *(vb.: Zorgzame buurt)*
- Geld *(vb.: Solidaire spaargroep)*
- Diensten *(vb.: Helpper)*
- Voeding *(vb.: Thuisafgehaald)*
- Energie *(vb.: Buurtstroom)*
- Mobiliteit *(vb.: Partago)*

Deeleconomie kan zowel sterk centraal geregeld worden als zich volledig op het terrein afspelen, kan op kleine schaal gebeuren binnen netwerken, maar kan zich uitstrekken tot op wereldschaal.

Coopkracht - Samenhuizen - Wooncoop (Luk Jonckheere, 2018)

# SAMENHUIZEN

## WAT IS SAMENHUIZEN

Men spreekt van gemeenschappelijk wonen
(of samenhuizen)

als bewoners uit **verschillende gezinnen**
**vrijwillig** en omwille van de **sociale meerwaarde**
**betrokken** samen leven
en **ruimtes delen**
in meer of mindere mate van **gemeenschappelijkheid**,
in **samenwerking** en **zelfbeheer**.

(definitie door Samenhuizen vzw)

Zie ook: **www.samenhuizen.be**

## TYPES SAMENHUIZEN

**1. autonome woonsten**:

- COHOUSING (12 tot 35 woonsten ; veel deelruimtes)
- CO-WONEN (3 tot 6, zelfs 30 of meer ; beperkt gedeeld)

**2. enkel privé kamers** (of studio's) in een gemeenschap:

- WOONGROEP/GEMEENSCHAPSHUIS (3 tot 8 of meer)
- LEEFGEMEENSCHAP (meer samen ; 3 tot 20 of meer)

**3. tweewoonst**:

- DUO-WONEN
- KANGOEROEWONEN (of ZORGWONEN) indien er een zorgrelatie tussen beiden bestaat

### COHOUSING

*Autonome woningen* & gedeelde ruimtes

| *Beperkte gedeelde ruimtes* | *Veel gedeelde ruimtes* |
|---|---|
| **Co-wonen** (of 'Cohousing light') | **Cohousing** (klassiek Deens model) |

### HUISDELEN

*Privé kamers* in een gemeenschap

| *Huishouden ten dele samen* | *Huishouden samen* |
|---|---|
| **Woongroep & Gemeenschapshuis** | **Leefgemeenschap** (commune) |

### KANGOEROEWONEN *2 woonsten*

| *meergezinswoning:* **Tweewoonst, Duo-wonen** | *eengezinswoning + zorg:* **kangoeroewonen, Zorgwonen** |
|---|---|

## WOONRECHT

(zakelijk recht) bij gemeenschappelijk wonen

**1. Kopen**
volle eigendom en genot, zonder einddatum

**2. Erfpacht, Opstal**
- Erfpacht, volle genot, min. 27j., max. 99j.
- Opstal, volle genot, max. 50jaar

**3. Huren**
Beperkt genot voor welomschreven periode.
Er zijn bij GW verschillende mogelijkheden:
- contract met 1 persoon en onderverhuring
- contracten met elk van de bewoners apart
- contract met de bewonersgroep

**4. Woonrecht via aandelen**
Aandeelhouder kan woonrecht krijgen

**5. Wooncertificaat** (met lening)
Wie een lening of een obligatielening verstrekt aan de structuur kan woonrecht krijgen

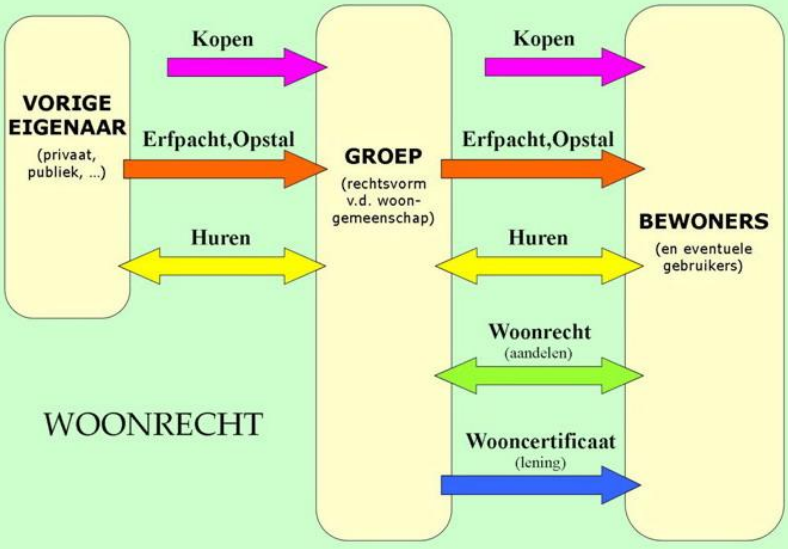

# RECHTSVORM/STRUCTUUR van een GEMEENSCHAPPELIJK WOONPROJECT

**8. Vereniging van Mede-Eigenaars**

Elke bewoner is volle eigenaar van zijn woonst
+ mede-eigenaar van een percentage
(of duizendsten) van de gedeelde ruimte(s).

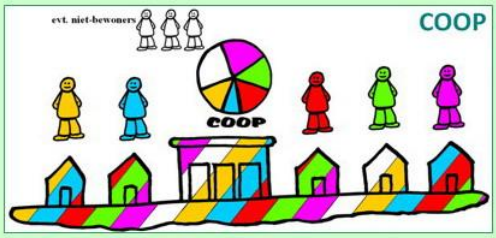


**1. Coöperatieve Vennootschap (CVBA)**

De bewoners zijn leden van de Coöperatieve.
Ook niet-bewoners kunnen als lid aanvaard worden.
De Coöperatieve is eigenaar van het geheel (of heeft deze evt. in erfpacht).
Elke bewoner huurt (of pacht) zijn woonst van de Coöperatieve.

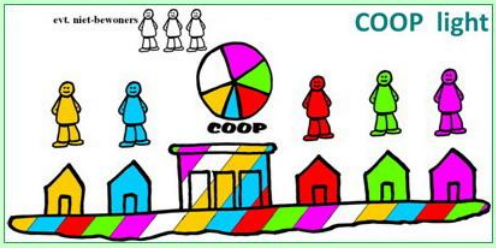


**2. Coöperatieve Vennootschap (CVBA) 'light'**

De bewoners zijn leden van de Coöperatieve.
Ook niet-bewoners kunnen als lid aanvaard worden.
De Coöperatieve is eigenaar van de grond en gedeelde ruimte(s) (of heeft deze evt. in erfpacht).
Elke bewoner is eigenaar van zijn woonst.

**3. Community Land Trust (CLT) + Coöperatieve**

De bewoners zijn leden van de Coöperatieve.
Ook niet bewoners kunnen als lid aanvaard worden.
De Coöperatieve is eigenaar van de grond en de gedeelde ruimte(s) (of heeft deze evt. in erfpacht).
Elke bewoner huurt (of pacht) zijn woonst van de Coöperatieve.
Deze coöperatieve regelt ook het samenleven.

**7. Vereniging Zonder Winstoogmerk (VZW)**

Bewoners zijn leden van de VZW.
- Ofwel wordt de VZW enkel gebruikt in de opstart/aanloopfase (en in de bewoningsfase voor sommige activiteiten).
- Ofwel wordt de VZW eigenaar. In dit geval huurt (of pacht) elke bewoner zijn woonst van de VZW, met bewoners (evt. ook niet-bewoners) als de leden.

**5. Stichting**

De leden van de Stichting zijn niet-bewoners,
zij beheren de stichting in functie van haar principes en doelstellingen.
De Stichting is eigenaar van het geheel.
Elke bewoner huurt (of pacht) zijn woonst van de Stichting.

**6. Stichting 'light'**

De leden van de Stichting zijn niet-bewoners,
zij beheren de stichting in functie van haar principes en doelstellingen.
De Stichting is in dit geval eigenaar van de gedeelde ruimte(s).
Elke bewoner is eigenaar van zijn woonst.

**4. Community Land Trust (CLT) + Stichting**

De leden van de Stichting zijn niet-bewoners,
zij beheren de stichting in functie van haar principes en doelstellingen.
De Stichting is eigenaar van de grond en de gedeelde ruimte(s) (of heeft deze evt. in erfpacht).
Elke bewoner huurt (of pacht) zijn woonst van de Stichting. Een vzw regelt het samenleven.

*(figuur naar: Febecoop & Cohousing-Plus)*

Coopkracht - Samenhuizen - Wooncoop (Luk Jonckheere, 2018)

# DE COÖPERATIE

## WAT IS EEN COÖPERATIE

<< Een coöperatie is een **autonome organisatie**

van personen die zich **vrijwillig verenigen**

voor hun **gemeenschappelijke behoeften** en ambities

op **economisch, sociaal en cultureel** vlak

door middel van een **onderneming**

waarvan ze **samen eigenaar** zijn

en die ze **democratisch** controleren >>

*(definitie door de ICA, International Cooperative Alliance)*

Zie ook: www.cooperatiefvlaanderen.be

## DE COÖPERATIEVE VENNOOTSCHAP

Dit is een door de Belgische wetgeving erkende rechtsvorm.
Vele maar niet alle coöperaties functioneren onder deze rechtsvorm.

De verschillende varianten van de
**Coöperatieve vennootschap (CV)** zijn:

- Coöperatieve vennootschap
**met Onbeperkte Aansprakelijkheid (CVOA)**

= grote vrijheid bij oprichting, maar de vennoten zijn hoofdelijk aansprakelijk.

- Coöperatieve Vennootschap
**met Beperkte Aansprakelijkheid (CVBA)**

= omlijnde voorschriften bij oprichting, maar wel bescherming van het persoonlijk vermogen van de vennoten.

- Coöperatieve Vennootschap met Beperkte Aansprakelijkheid, **met Sociaal Oogmerk (CVBA-SO)**

= de variant 'met SO' kan gekozen worden door elke vennootschapsvorm, waarbij het maatschappelijk doel vooropstaat en er geen of beperkte winst wordt beoogd. Voor dit statuut moet voldaan worden aan een aantal voorwaarden en het biedt enkele voordelen.

- **Europese Coöperatie (SCE)**

= bestemd voor activiteiten in meer dan 1 land van de Europese Unie.

- **Erkende Coöperatieve Vennootschap**

= erkend door de Belgische Nationale Raad voor de Coöperatie (NRC) op basis van een aantal criteria (ruwweg overeenstemmend met de ICA principes), waardoor enkele fiscale en andere voordelen gelden.

*Nota: er is een hervorming in de maak voor de coöperatieve vennootschap door de huidige minister van justitie.*

## DE ICA PRINCIPES

(ICA = International Co-operative Alliance)

De fundamentele waarden van de coöperatieve gedachte zijn: zelfredzaamheid, verantwoordelijkheidszin, democratie, gelijkheid, billijkheid en solidariteit.

Uit de doelstellingen en de waarden zijn de 7 ICA principes afgeleid over de werking van coöperaties:

**1. Vrijwillig en open lidmaatschap**

**2. Democratische controle door de leden**

**3. Economische participatie door de leden**

**4. Autonomie en onafhankelijkheid**

**5. Onderwijs, vorming en informatieverstrekking**

**6. Samenwerking tussen coöperaties**

**7. Aandacht voor de gemeenschap**

Zie ook: www.icakompas.be

International Co-operative Alliance

Economieën kunnen mengvormen ontwikkelen.
bvb. Een coöperatie (volgens de ICA-principes) kan elementen van de 3 principes integreren (ruil, herverdeling en wederkerigheid) .
In deze flexibiliteit en aanpasbaarheid ligt een fundamentele kracht van een coöperatie.

## DE 5 VRAGEN

Als je een vorm van samenwerking wil opzetten, kan je jezelf 5 vragen stellen, namelijk :

**1. Welke goederen/diensten willen we 'verdelen'?**
Bij welke maatschappelijke 'trends' sluiten we aan?
- van 'owning' (bezitten) naar 'sharing' (delen)
- van producten naar diensten
- van analoog naar 'digitaal' oplossen (vb: App's)
- van dispersief (vb. fossiele brandstoffen) naar circulair (hernieuwbaar)
- competitief en consumptief naar coöperatief,

**2. Volgens welke principes willen we die verdelen**
Ruilen, herverdeling, wederkerigheid? Of een mengvorm?

**3. Wat is ons waardenkader en engagement?**
En hoe evalueren we dat ?

**4. Welke juridische vorm kiezen wij?**

**5. Hoe benoemen we dingen concreet?**
**Welke taal en welke communicatie gebruiken we?**
Kiezen we voor taalgebruik gericht op competitieve samenwerking of gericht op verbindende samenwerking

Coopkracht - Samenhuizen - Wooncoop (Luk Jonckheere, 2018)

# ORGANISATIES/BEDRIJVEN onder **COÖPERATIEVE VENNOOTSCHAPSVORM**

De CVBA is van de coöperatieve vennootschappen de meest gebruikte vorm.

*De vorm van de coöperatieve vennootschap is **op zich geen garantie** voor **coöperatief**, **duurzaam** of **sociaal** ondernemen.*

**Voorbeelden van organisaties/bedrijven georganiseerd volgens coöperatieve rechtsvorm:**

## 1. Woongemeenschappen

- **één woongemeenschap** *(vb. 'EMMA - Biloba Huis', 'De Okelaar', 'Het Abtshof', , ''De Weegbree', 'La Sève', 'L'Abbaye de St-Denis', 'La Verte Voie')*
- **meerdere woongemeenschappen** *(vb. 'Wooncoop', 'Les Tournières', en statutair mogelijk bij 'De Okelaar')*
- **een koepel, namelijk een 'tweedegraads-coöperatieve'** (of secundaire coöperatieve) die meerdere wooncoöperatieven onder zich heeft

## 2. Organisaties specifiek voor advies / begeleiding bij coöperatief samenhuizen

- **cohousing coach, groepsbegeleider, trajectbegeleider** *(vb. 'Cohousing Projects', 'Woonder')*
- **begeleiding voor specifieke doelgroepen binnen gemeenschappelijk w**onen *(vb. 'Oak Tree Projects' voor inclusief wonen mensen met beperking, 'Fitmynest' voor sociale mix)*

## 3. Nog organisaties i.v.m. begeleiding/ advies bij coöperatief samenhuizen

- **adviesbureau specifiek voor coöperatieven** *(vb. 'COOPBuro')*
- **adviesbureau voor juridische/financiële/ bedrijfsvoering** *(vb.'Hefboom', 'Trividend')*
- **architectenbureau** *(vb. 'Stramien', 'Volt Architecten', 'Coarchi', 'BAST Architecten', enz...)*
- **aannemers, bouwbedrijf** *(vb. 'Woonder', 'Cohousing Limburg', 'De Noordboom')*

## 4. Overige organisaties

Bedrijven in zowat alle sectoren kunnen het statuut van cvba aannemen.
Zoals eerder vermeld kunnen daar zowel sociaal bewogen organisaties bij zijn als sterk winstgedreven bedrijven.

- **projectontwikkeling** *(vb. 'Ertzberg', 'Schipperksaai Development')*
- **Sociale HuisvestingsMaatschappij** (SHM) *(vb. 'De ideale woning', 'Zonnige kempen,', ...)*
- **nutsvoorzieningen** (vb. 'Ecopower duurzame energie', 'De Watergroep / Vlaamse Maatschappij Voor Watervoorziening', 'Eandis energie', ...)
- **diensten** (vb. 'Fietsenwerk, mobiliteit voor bedrijven', 'Partago, deelauto's', 'Qbus, boekhouders', 'De Wrikker, drukkerij', ...)
- **en veel meer ...**

# SOCIALE ECONOMIE

## SOORTEN ONDERNEMING:

a- Zuiver commerciële
b- geeft deel van winst aan liefdadigheid
c- Sociaal verantwoorde
d- In de sociale economie
e- Met sociaal oogmerk
f- Non-profit
g- Als tak van een liefdadigheidsinstelling
h- Zuivere liefdadigheidsinstelling

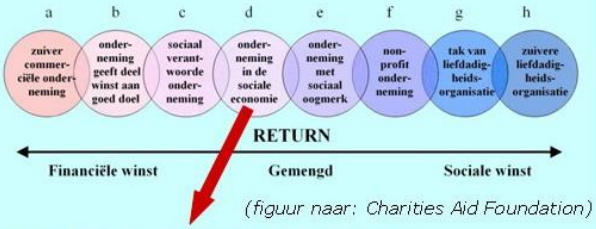


*(figuur naar: Charities Aid Foundation)*

## WAT IS SOCIALE ECONOMIE

sociale economie bestaat uit bedrijven / initiatieven die:

**1. Maatschappelijke meerwaarde** willen realiseren, nl.

- Tewerkstelling, competentieversterking, emancipatie, integratie, doorstroom realiseren
- Duurzaamheid, milieuvriendelijke processen en producten, integrale milieuzorg.
- De opbrengsten zijn geen doel op zich, maar een weg naar maatschappelijke doelen. Bij verdeling van de opbrengsten gaat arbeid voor op kapitaal.
- Democratische besluitvorming bij het beleid door alle betrokkenen.
- Maximale transparantie, o.a. over algemeen beleid, financiën, interne en externe relaties.
- Kwaliteitsvolle relaties. Bij externe relaties aandacht voor win-win partnerschap. Bij interne relaties voor persoonlijke ontwikkelingskansen, non-discriminatie en arbeidsvoorwaarden.
- Positieve inbedding in de maatschappij, o.a. door uitwisseling met lokale gemeenschap en n.g.o.'s via partnerschappen, samenwerking, netwerken.

**2. Goederen en diensten** leveren waarvoor klanten en behoeften bestaan, zowel vandaag als in de toekomst. De focus ligt op continuïteit, rendabiliteit en een efficiënte inzet van de middelen.

*(gebaseerd op het Ondersteuningsdecreet)*

CC BY SA

*December 2018*
*Coopkracht - Samenhuizen - Wooncoop*

*Deze 'poster' is gebaseerd op / geïnspireerd door:*

* *Bauwens & Kostakis*
* *Charities Aid Foundation*
* *C.Hess*
* *Collaborative Lab*
* *Coopkracht vzw*
* *Febecoop vzw*
* *Karl Polanyi*
* *Mens & Samenleving*
* *Peter Barnes*
* *Samenhuizen vzw*
* *socialeeconomie.be*
* *van Sprang & van de Glind - shareNL*

*Ontwerp: Luk Jonckheere*

coopkracht steunt, sterkt en stuwt coöperatief ondernemen

SamenHuizen Wonen met meer waarde

woon coop

https://cooperatiefvlaanderen.be
www.samenhuizen.be
www.wooncoop.be